

Satasairaala

SOSIAALINEN KUNTOUTUS ERIKOISSAIRAANHOIDOSSA

Kaisu-Leena Raikisto, johtava sosiaalityöntekijä,

p. 044-7077280

Sosiaalinen kuntoutus

- Lääkinnällistä, sosiaalista, ammatillista ja kasvatuksellista kuntoutusta on määritelty eri aikoina uudelleen. Rajat niiden välillä ovat kuitenkin häilyviä. Kuntoutuksen perustana oli Invalidihuoltolaki, josta kuntoutuksen eri osa-alueet alkoivat muotoutua vuosikymmenten aikana.
- Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on ollut sosiaalisen toimintakyvyn parantaminen ja ylläpitäminen sekä perheeseen, koulutukseen, työhön ja muuhun yhteiskunnalliseen osallisuuteen sopeutuminen.
- Sosiaalinen kuntoutus toteutuu palveluilla, joilla tuetaan sosiaalista toimintakykyä niin, että aktiivinen yhteiskuntaan osallistuminen ja erilaisten tarpeiden tyydytys olisi mahdollista. Sosiaalityö edistää sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita.
- Lääkinnällisen kuntoutuksen toimintamuotona sosiaalityö nousi esiin 1960-luvulla. Kuntoutustutkimukseen sisältyvässä sosiaalisessa tutkimuksessa kartoitetaan mm. yleistä elämäntilannetta, elämänhallintaa, valmiutta koulutukseen ja työelämään sekä arvioidaan sosiaalista toimintakykyä.
- Sosiaalinen kuntoutus on nähty prosessina ja ympäristösidonnaisena (esteiden poistaminen ja asiakkaan tukeminen). Prosessin tavoitteena on sosiaalinen toimintakyky, joka voi olla yksi kuntoutusprosessin erityistavoite tai kulkea punaisena lankana läpi koko kuntoutuksen ajan. Yhteisössä toimiva ihminen ei voi olla ilman sosiaalista toimintakykyä.

Lähde: Raija Väisänen (2018) Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja kehitysvaiheet. Teoksessa: Jari Lindh, Kristiina Härkäpää Kaisa Kostamo-Pääkkö (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Lapland University Press. Rovaniemi 2018.

Sosiaalinen kuntoutus ja sosiaalihuoltolaki

- Sosiaalihuoltolakiin sosiaalinen kuntoutus tuli v. 2014. Sosiaalisen kuntoutuksen painopiste siirtyi työkyvyn edistämisen näkökulmasta enemmän osallisuuden tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn.
- Sosiaalihuoltolaki: Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:
  - 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
  - 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
  - 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
  - 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
  - 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä. (SHL 2014, 17§.)

Sosiaalinen kuntoutus ja erikoissairaanhoido

- Sosiaalinen kuntoutus kytkeytyy kuntouttavaan sosiaalityöhön, jonka periaatteita ovat voimaantuminen, valtaistuminen, voimavarakeskeisyys, toimijuus, osallisuus jne. Tavoitteena on luoda, palauttaa ja ylläpitää elämänhallinnan edellytyksiä, ehkäistä syrjäytymistä, tukea asiakkaiden itsenäisiä elämänvalintoja ja täysivaltaista kansalaisuutta (SosNet 2009.)
- Terveystieteissä tuotetaan lääkinällisen ja ammatillisen kuntoutuksen lisäksi sosiaalista kuntoutusta sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja kuntoutusohjauksen keinoin. Erikoissairaanhoidossa mm. kuntoutuksen, neurologian ja psykiatrian erikoisaloilla hoidetaan ja kuntoutetaan potilaita moniammatillisena tai monialaisena työryhmätyönä. Kuntoutuksessa parannetaan toimintakyvyn eri osa-alueita yhtäaikaaisesti.
- Erikoissairaanhoidossa hoidetaan ja kuntoutetaan erilaisia asiakkaita: paljon palveluita käyttäviä, vaikeavammaisia, erityisen tuen tarpeessa olevia ja syrjäytymisvaarassa olevia asiakkaita. Nämä asiakkaat tulisi tunnistaa entistä paremmin, arvioida heidän sosiaalinen tilanteensa ja tarvittavat toimenpiteet.
- Sosiaalisessa kuntoutuksessa on kyse yksilön ja ympäristön sekä yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen edistämisestä. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on analysoida näiden suhteiden toimivuutta ja seurauksia.

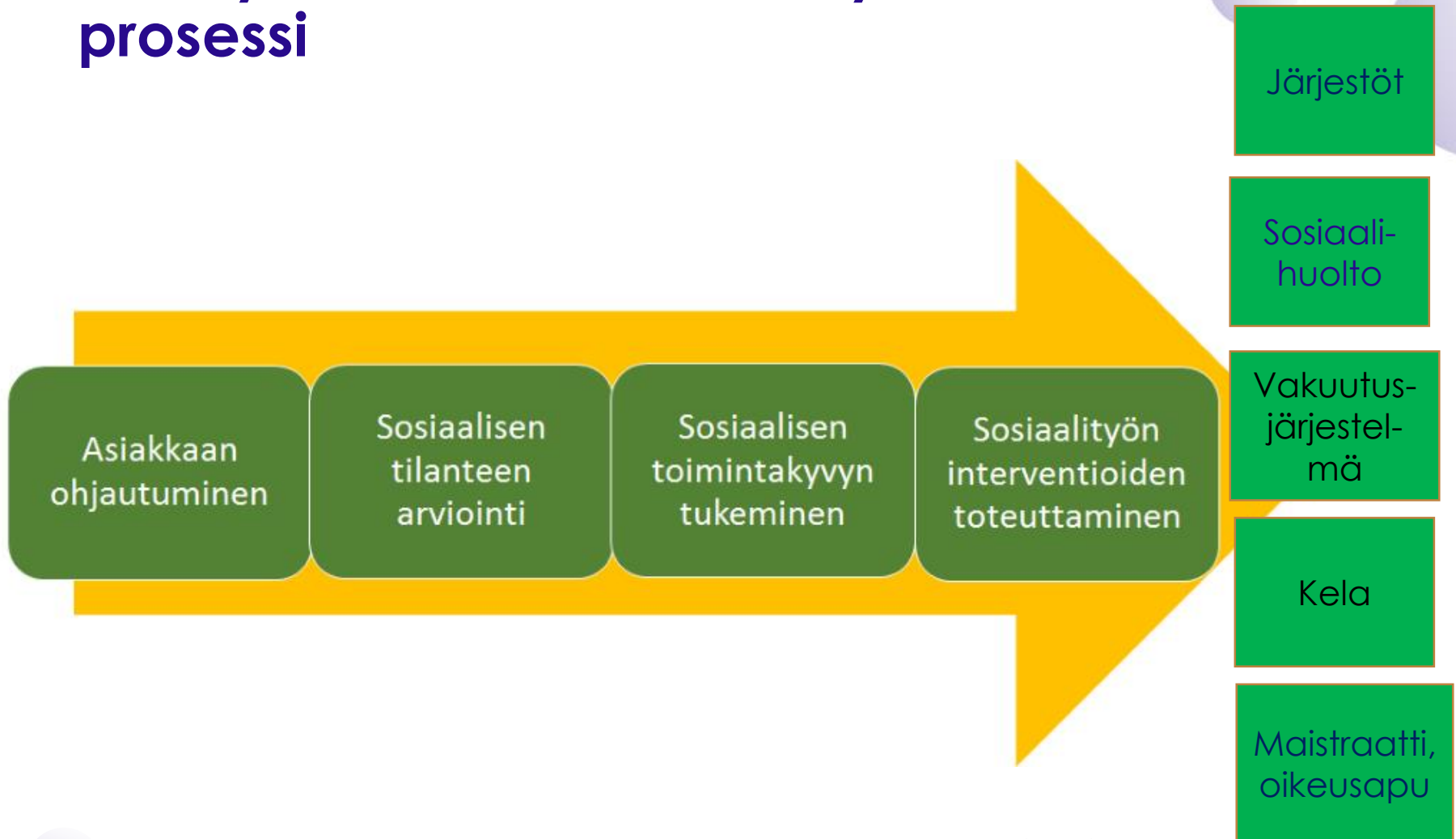
Terveyssosiaalityö

Terveyssosiaalityön määritelmä THL:n sosiaali- ja terveydenhuollon palveluluokituksessa:

"Terveyssosiaalityö on terveydenhuollossa tapahtuvaa asiantuntijatyötä. Lähtökohtana on kokonaisnäkemys terveyden, sairauden ja vammautumisen sekä sosiaalisten ja ympäristötekijöiden yhteyksistä. Sairaus ja vammautuminen aiheuttavat muutoksia elämäntilanteeseen sekä tuen ja palvelujen tarpeeseen.

Tavoitteena on edistää asiakkaan sosiaalista suoriutumista sekä tukea yhteiskunnallista osallistumista. Terveyssosiaalityötä tehdään yhdessä asiakkaan ja läheisten kanssa elämäntilanteen, kuntoutuksen ja toimintakyvyn arvioimiseksi osana moniammatillista työtä. **Sosiaalityössä rakennetaan yksilön, perheen tai läheisten tarpeita vastaava kuntoutuksen, sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, joka liittää palvelu- ja etuusjärjestelmän asiakkaan hoito- ja kuntoutusprosessiin.** Palvelumuotoa käytetään kuvaamaan terveydenhuollossa ja kuntoutuksessa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tekemää työtä."

Terveydenhuollon sosiaalityön prosessi

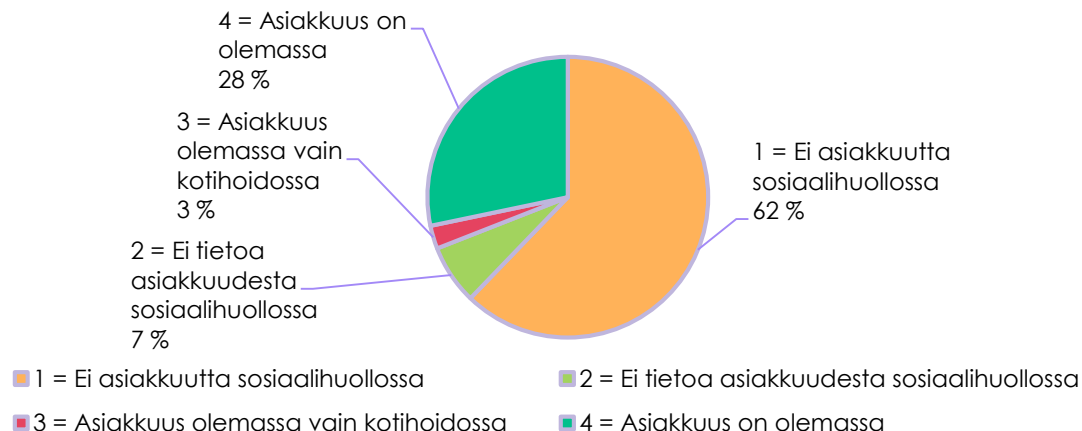
Sosiaalisen tilanteen arviointi

- Terveyssozialityössä tehtävä sosiaalisen tilanteen arviointi on **tarvittaessa** laaja kokonais selvitys asiakkaan elämäntilanteesta, jossa asiakkaan elämäntilannetta käydään läpi arjen osa-alueiden kautta, kuten perhe, asuminen, arjessa selviytyminen, työ, työkokemus, työnkuvaus, koulutus, harrastukset, päihitteet, taloudellinen tilanne, sosiaaliturva ja palvelut. Lisäksi sosiaalityöntekijä saa ajankohtaista lisäinformaatiota sairauskertomuksesta, lääkäriltä ja hoitajilta potilaan hoitoon ja lääkitykseen liittyvistä asioista.
- Sosiaalisen tilanteen arvioinnin yhteydessä sosiaalityöntekijä pyrkii muodostamaan asiakkaan tilanteesta **kokonaiskuvan asiakkaan kanssa** yhdistäen siihen myös terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvät asiat. Näiden pohjalta terveyssozialityöntekijä ja asiakas tekevät **suunnitelman jatkosta**, miten asiakkaan sosiaalinen suoriutuminen ja toimintakyvyn tukeminen mahdollistuisivat jatkossa.

Etelä-Pohjanmaan shp:n asiakasseuranta

- Kahden viikon asiakasseuranta terveyssoiaalityön potilaiden sosiaalihuollon asiakkuuksista keväällä 2019. Essoten asiakasseurannan tulokset samansuuntaisia.
- Yli 60 prosentilla asiakkaista ei ollut sosiaalihuollon asiakkuutta ennen terveyssoiaalityön asiakkuutta ja hieman alle 30 prosentilla asiakkuus oli. Terveyssoiaalityön kontaktin jälkeen yhteisasiakkuus sosiaalihuoltoon syntyi 24 prosentilla asiakkaista. Asiakkuus jatkui terveyssoiaalityössä, mutta ei sosiaalihuollossa 33 prosentilla (Etelä-Pohjanmaan shp.)

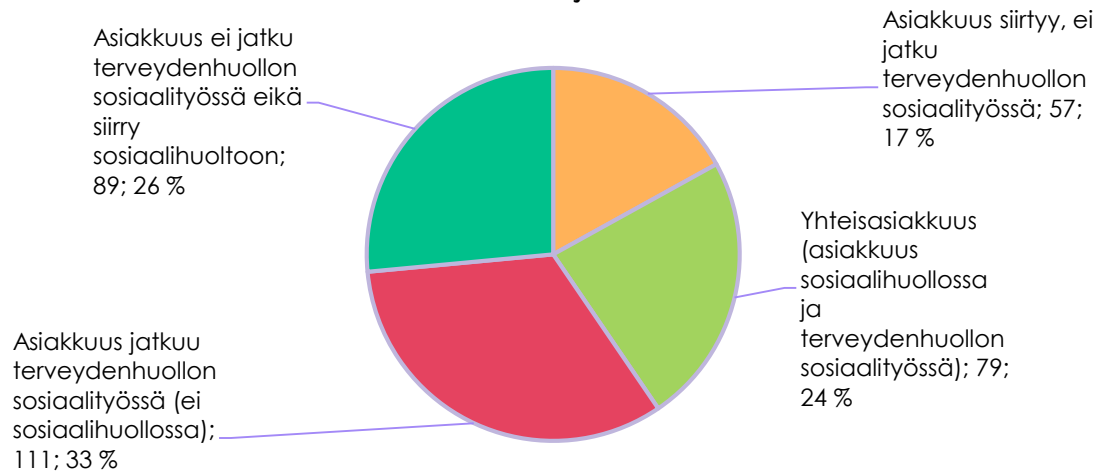
Asiakkuus ennen terveydenhuollon sosiaalityöntekijän vastaanottoa

Etelä-Pohjanmaan shp:n asiakasseuranta

Asiakkuus terveydenhuollon sosiaalityöntekijän kontaktin jälkeen

- Asiakkuus siirtyy, ei jatku terveydenhuollon sosiaalityössä
- Yhteisasiakkuus (asiakkuus sosiaalihuollossa ja terveydenhuollon sosiaalityössä)
- Asiakkuus jatkuu terveydenhuollon sosiaalityössä (ei sosiaalihuollossa)
- Asiakkuus ei jatku terveydenhuollon sosiaalityössä eikä siirry sosiaalihuoltoon

Integroiva sosiaalityö

- Tärkeää on se tieto, mitä terveysosiaalityössä tehdystä arviosta voidaan välittää sosiaalihuoltoon eli sairauden tai vamman vaikutus asiakkaan kykyyn selviytyä arjen toiminnoissa ja millaisella tuella hän pärjäisi. Tärkeää on myös tieto, miten pitkään tuen tarpeen arvioidaan kestävän ja mikä on kuntoutussuunnitelman tavoite tai sairauden ennuste.
- Sosiaalityön prosessien yhtenäistämistä on olemassa kokemuksia. Terveysosiaalityön ja sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalityön prosesseja on yhtenäistetty palvelutarpeen arvioinnin kautta Helsingin kaupungin psykiatria- ja päihdepalveluiden terveysosiaalityössä kevästä 2018 alkaen. Tästä sosiaalityöstä on käytetty nimitystä **integroiva sosiaalityö**. Siinä yhdistyvät aikuissosiaalityö ja terveysosiaalityö.
  - Asiakas valitsee, saako palvelun psykiatrian palveluiden yhteydessä vai aikuissosiaalityön toimistolta.
  - Päätöksiä täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta, kotikäyntejä ja palvelutarpeen arviointeja.
- Asiakasmaksulain uudistus 7/2021: Terveystuon maksuihin harkinnanvarainen huojennus – terveysosiaalityöntekijöiden toimia viroiksi?
- Resurssit?

Lähde: Eija Tiihonen & Kaisu-Leena Raikisto & Anu Ritsilä: Monialainen palvelutarpeen arviointi terveysosiaalityössä. Teoksessa: Minna Zechner (toim.) Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 144. Seinäjoki 2019.

Satasairaala

Kotiutuksen ohjauksen malli potilaan kotiutuessa kotiin asumisen tukipalveluin - eri toimijoiden välinen yhteistyö

3. sektori							Tutustuminen 3. sektorin palveluihin ja mahdolliseen tukihenkilöön					Osallistuminen 3. sektorin toimintaan, mahdollinen tukihenkilö			
Omainen	Saa tiedon sairaalaantulosta potilaan luvalla ja kertoo pärjäämisestä kotona		Mukana potilaan luvalla		Mukana potilaan luvalla	Mukana potilaan luvalla	Potilaan tukeminen ja motivointi toipumiseen ja muutokseen.	Mukana potilaan luvalla	Saa tiedon päätöksestä potilaan luvalla	Saa tiedon päätöksestä potilaan luvalla		Mukana potilaan luvalla	Mukana potilaan luvalla	Mukana potilaan luvalla	
Harjavallan sairaala	Kerää tiedot potilaasta - yhteydenotot	Tiedottaa kuntaa alustavasti mahdollisesta asumisen tukipalvelujen tarpeesta (Pori: lista 1xkk)	Toimintakyvyn ja asumisen tuen tarpeen arviointi erilaisin mittarein. Sisältää myös aloituskokouksen.	Tiedottaa kuntaa asumisen tuen tarpeesta, kutsuu hoitokokoukseen ja kotikäynnille, alustava neuvottelu, kirjallinen yhteenvedo (potilaan luvalla)		Hoitokokous. Kunnan edustajalla mahdollisuus selvittää potilaalta asumisen tuen tarvetta. Keskustelu asumisen tuen tarpeesta ja vaihtoehtoja --> yhteinen suunnitelma kotiutumiseksi.	Potilaan tukeminen ja motivointi toipumiseen ja muutokseen. Keskustelua mm. kotiutumisen jälkeen tarvittavista taidoista sekä 3. sektorin tuesta.		Saa tiedon päätöksestä	Kotiutuspäätös ja jatkohoidon järjestäminen		Mahdollinen jatkohoito avopki			
Asiakas / potilas	Saapuu osastolle	Kertoo tilanteesta, taustoista, lähipiiristä jne.			Kotikäynti			Kotiolo(t), asumisen tukipalvelut käytössä	Saa tiedon päätöksestä	Saa tiedon päätöksestä	Kotiutuminen omaan kotiin	Asiakas- suun- nitelman laatiminen, taustatietona asumisen tuen arviointi	Osallistuminen päivä- ja työtoimintaan, kuntouttavat asumispalvelut, mahdollinen jatkohoito	Asumisen tuen tarpeen uudelleen- arviointi tarpeen mukaan	Tukitoimien lisääminen / vähentäminen
Kunta		Kertoo potilaan pärjäämisestä, jos ollut asumisen tukipalveluita / LIITU, kotipalvelu jne.		Saa tiedon asumisen tuen tarpeesta sekä kutsun hoitokokoukseen ja kotikäynnille, alustava neuvottelu, saa kirjallisen yhteenvedon					Päätös asumisen tukipalveluista	Saa tiedon päätöksestä					

Anni Vanhala, johtava sosiaalityöntekijä
anni.vanhala@pshp.fi p. 050 550 4482

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen

Psykososiaalinen:
ihmisen ulkoinen ja
sisäinen todellisuus

Sosiaalisuuden
vahvistaminen

Toimintakyvyn
ylläpitäminen

- esimerkki sosiaalisen kuntoutuksen sisältöjen kokeilevasta kehittämisestä mielenterveystyön alueella Pirkanmaalla
- kuvaus ja Sokran (=sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatio hanke) arviointi:
- <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/mielenterveyden-kokemusasiantuntija-asiakkaan-tukena-palveluissa/kehittamisen-polku>
- erikoissairaanhoidon - sosiaalihuolto – järjestöt

Sosiaalinen kuntoutus ..

**..on
palveluketjun
asia**

- Löytyykö yhteinen viitekehys?
- ICF?
- Yhteiset mittarit - toimintakyky mittarit?
- Kyky-viisari
- AVAIN- mittari
- WHOQWAL
- muut mittarit
- <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/etusivu/toimia-tietokanta>

Kehittäminen

Sosiaalisen kuntoutuksen sisältöjen kehittämisen ja asiakasymmärryksen kannalta keskeistä, että kehittämistyö on koko palveluketjun asia, esim.

Pirkanmaan sosiaalihuollon kehittämisohjelma (Pirsote)

- Työpaketti 5. Monialaisten aluetiimien perustaminen sote-keskuksiin tai edelleen kehittäminen.
- Työpaketti 6. Tiimityöhön perustuvan asiakkaan toimintakyvyn arvioinnin käyttöönotto.
- Työpaketti 13. Sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin virtaviivaistaminen.